

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล มีผลการวิจัยโดยสรุปดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล

สมมติฐานการวิจัย

1. หลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนการรับรู้ทางศิลปะสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม
2. นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนการรับรู้ทางศิลปะหลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ สูงกว่าก่อนการทดลองใช้โปรแกรมฯ

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล มีวิธีดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการสร้างโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล
2. ขั้นการทดลองใช้โปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล
3. ขั้นการปรับปรุงโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล

1. ขั้นตอนการสร้างโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล
การสร้างโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาลมีวิธีการดำเนินการสร้างสรุปได้ดังนี้

1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ จากหนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียน

1.2 ร่างและทำการสร้างโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล โดยกำหนดกรอบความคิดและดำเนินการร่างรายละเอียดในโปรแกรม ประกอบด้วยแนวคิดพื้นฐาน หลักการ ผู้ใช้โปรแกรมและกลุ่มเป้าหมาย โครงสร้างและลักษณะของโปรแกรม เอกสารและสื่อของโปรแกรม

1.3 สร้างเอกสารและสื่อของโปรแกรมฯ แล้วนำเอกสารและสื่อของโปรแกรมฯ ที่สร้างไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง

1.4 นำข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากร นำผลที่ได้มาปรับปรุงโปรแกรมฯ ก่อนนำไปใช้กับประชากรต่อไป

2. ขั้นตอนทดลองใช้โปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล
โปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล มีวิธีการดำเนินการทดลอง สรุปได้ดังต่อไปนี้

2.1 ประชากรและตัวอย่างประชากร

ประชากร เป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ที่มีอายุ 5 - 6 ปี เรียนที่โรงเรียนสาธิตอนุบาลจันทระเกษม สถาบันราชภัฏจันทระเกษม สังกัดสภาสถาบันราชภัฏ

ตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ที่มีอายุ 5 - 6 ปี ปีการศึกษา 2541 โรงเรียนสาธิตอนุบาลจันทระเกษม สถาบันราชภัฏจันทระเกษม สังกัดสภาสถาบันราชภัฏ จำนวน 30 คน ประกอบด้วย กลุ่มทดลอง จำนวน 15 คน กลุ่มควบคุมจำนวน 15 คน

2.2 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล การดำเนินการสร้างสรุปได้ดังนี้

2.2.1 แบบทดสอบการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล

2.2.2 แบบสังเกตพฤติกรรมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล

2.3 วิธีดำเนินการทดลองใช้โปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล มีขั้นตอนในการดำเนินการทดลอง แบ่งออกเป็น 3 ระยะ สรุปได้ดังนี้

2.3.1 ระยะก่อนทดลองใช้โปรแกรม ฯ

1) ทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยต่ออธิการบดีสถาบันราชภัฏจันทระเกษม และ ทำการคัดเลือกตัวอย่างประชากรโดยทำการทดสอบก่อนเข้าร่วมโปรแกรม ฯ

2.3.2 ระยะเวลาทดลองใช้โปรแกรมฯ

1) นำโปรแกรมฯที่สร้างขึ้นจำนวน 20 แผน ใช้เวลาดำเนินการทั้งสิ้น

6 สัปดาห์

2.4 ระยะเวลาหลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ

หลังจากเสร็จจากการทดลองใช้โปรแกรมฯ ตามกำหนด ให้นักเรียนวัยอนุบาล กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทั้ง 2 กลุ่ม ทำแบบทดสอบการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล ฉบับเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ดังนี้

2.5.1 วิเคราะห์คะแนนจากแบบทดสอบการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล

2.5.2 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเกี่ยวกับผลการทดลองใช้โปรแกรมฯ

3. ขั้นตอนการปรับปรุงโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล สรุปได้ดังนี้

3.1 นำข้อมูลที่วิเคราะห์ และปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล

3.2 นำเสนอโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาลฉบับสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ผลการทดลองใช้โปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล มีดังนี้

หลังการทดลองใช้โปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนการรับรู้ทางศิลปะหลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนการรับรู้ทางศิลปะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองใช้โปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. โปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาลฉบับสมบูรณ์

เป็นแนวการสอนศิลปศึกษาสำหรับเด็กอนุบาล จัดในช่วงกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ของชั้นเรียนอนุบาล ประกอบด้วยชั้นกิจกรรม 3 ชั้นตอน ได้แก่ ชั้นกิจกรรมการมอง การเห็น การสังเกตและการสัมผัส ชั้นการถามและตอบ และชั้นกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ สารในโปรแกรม ๙ ประกอบด้วย แนวคิดพื้นฐาน หลักการ ผู้ใช้โปรแกรมฯและกลุ่มเป้าหมาย โครงสร้างและลักษณะของโปรแกรมฯ และเอกสารและสื่อของโปรแกรมฯ ซึ่งได้แก่ 1) คู่มือการใช้โปรแกรมฯ จำนวน 2 เล่ม เล่มที่ 1แนะนำโปรแกรมฯ เล่มที่ 2 คู่มือครูส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะ 2) แผนการสอนศิลปศึกษา 20 แผน ทั้งหมด 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยเส้น หน่วยรูปทรง รูปทรง หน่วยสีและหน่วยพื้นผิว 3) เครื่องมือประเมินผล ได้แก่ แฟ้มรวบรวมผลงานศิลปะของนักเรียนรายบุคคล

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล ผู้วิจัยได้แบ่งการอภิปรายดังนี้

1. ผลจากการใช้โปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล

1.1 ผลที่เกิดขึ้นกับเด็กในด้านการรับรู้ทางศิลปะ

1.1.1 การรับรู้ภาพส่วนรวมและการรับรู้ภาพส่วนย่อย

1.1.2 การรับรู้ภาพเกี่ยวกับมิติ

1.1.3 การรับรู้ธรรมชาติและสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

1.2 ผลที่เกิดขึ้นกับเด็กในด้านอื่นๆ

1.2.1 การสังเกต

1.2.2 พัฒนาการด้านการพูด

1.2.3 พัฒนาการด้านศิลปะ

1.2.4 การทำงานร่วมกัน

1.2.5 การชื่นชมธรรมชาติ

1.1 ผลที่เกิดขึ้นกับเด็กในด้านการรับรู้ทางศิลปะ

1.1.1 การรับรู้ภาพส่วนรวมและการรับรู้ภาพส่วนย่อย

จากการวิจัยพบว่า เด็กทุกคนมีพัฒนาการด้านการรับรู้ภาพส่วนรวมและการรับรู้ภาพส่วนย่อยได้ดีขึ้น แต่ไม่เท่ากัน เช่น จากการดูภาพงานศิลปะชิ้นเดียวกัน การมองเห็นรายละเอียดของภาพนั้นแตกต่างกัน กล่าวคือ บางคนรับรู้ภาพส่วนย่อยได้ดี แม้ว่าภาพนั้นมีรายละเอียดมาก ในขณะที่บางคนรับรู้ภาพส่วนรวมได้ดีกว่าภาพส่วนย่อย และจากงานวิจัยของเฟลด์แมน (Feldman, 1991) กล่าวถึงการรับรู้ทางสายตาของเด็กจะมีพัฒนาการไม่เท่ากัน จึงอาจเป็นผลให้เด็กมองเห็นและแปลความหมายของภาพได้ไม่เท่ากัน และงานวิจัยของกอยนส์ (Goins, 1958) สนับสนุนเกี่ยวกับการรับรู้ทางสายตาว่า เด็กบางคนสามารถมองเห็นรูปร่างส่วนรวมของภาพได้ ส่วนเด็กบางคนสามารถมองเห็นเฉพาะรายละเอียดของภาพเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งเท่านั้น และบางคนเห็นแต่เพียงส่วนรวมๆ ทั้งหมดเท่านั้น ไม่สามารถแยกแยะรายละเอียดต่างๆ ของภาพออกมาได้

1.1.2 การรับรู้ภาพเกี่ยวกับมิติ

จากการวิจัยพบว่า เด็กมีพัฒนาการด้านการรับรู้ภาพเกี่ยวกับมิติจากสิ่งต่างๆ รอบตัวและรับรู้ภาพเกี่ยวกับมิติในภาพงานศิลปะ แต่ไม่สามารถสร้างงานศิลปะให้เกิดมิติได้อย่างที่เด็กมองเห็น ยกตัวอย่าง เด็กสามารถบอกระยะใกล้-ไกลของสิ่งของที่มีในและนอกชั้นเรียนหรือการบอกรายละเอียดระยะใกล้-ไกลที่มีในภาพงานศิลปะที่ดูได้ถูกต้อง แต่พบว่าเด็กไม่สามารถวาดสิ่งๆ ต่างในภาพ ให้มีมิติอย่างเด็กที่กล่าวมาข้างต้น กุศล จรรยา (2502) กล่าวสนับสนุนการรับรู้ภาพเกี่ยวกับมิติว่า ในช่วงอายุ 4-7 ปีเด็กจะเริ่มเขียนรูปแทนสิ่งที่เขามองเห็น แต่สัดส่วนของภาพมักไม่ถูกต้องตรงความเป็นจริง เพราะเด็กยังไม่สามารถจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวเด็กเองกับของจริงหรือความเป็นจริงได้ เด็กอาจจะเขียนรูปวัตถุหลายอย่างในภาพของตน โดยเอาภาพเหล่านั้นไปสัมพันธ์กับสิ่งที่ตนเห็น แต่ไม่ได้เอาภาพกับภาพมาสัมพันธ์กัน ดังนั้นวัตถุต่างจึงอาจจะกระจายอยู่เต็มทั่วหน้ากระดาษ ทั้งนี้เป็นเพราะเด็กยังขาดประสบการณ์เกี่ยวกับมิติ จากการใช้โปรแกรมฯ จึงเท่ากับเป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการมองเห็นและการสร้างงานศิลปะเกี่ยวกับมิติ ซึ่งเมื่อเด็กมีความสมบูรณ์ของวุฒิภาวะและวัย การรับรู้ของเด็กก็จะเกิดขึ้น

1.1.3 การรับรู้ธรรมชาติและสิ่งต่างๆ รอบตัว

ผู้วิจัยพบว่าจากกิจกรรมการสนทนาร่วมกันระหว่างครูและเด็ก ช่วยสนับสนุนเด็กได้ใช้สายตาในการมองเห็น เด็กเริ่มรู้จักการเห็นรายละเอียดเกี่ยวกับเส้น รูปร่าง รูปทรง สี และพื้นผิวจากสิ่งต่างๆ และช่วยทำให้เด็กมองเห็นรายละเอียดจากธรรมชาติและสิ่งรอบตัวได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้การสนทนาร่วมกัน การใช้คำพูดสื่อสารของครูและเด็ก นั้น ช่วยให้ครูทราบข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กมองเห็น สิ่งที่เด็กรับรู้ นอกจากนั้นการสนทนาของครูและเด็ก ถ้าร่วมมือกันสร้างข้อตกลงในการสนทนาได้ จะเป็นการกระตุ้นช่วยให้บรรยากาศการสนทนาร่วมกัน ทำทนายการมองเห็น และการบอกรายละเอียด พบว่า ช่วงหลังของการทดลองใช้

โปรแกรมฯ เด็กส่วนใหญ่บอกรายละเอียดที่มีจากธรรมชาติและสิ่งรอบตัวเกี่ยวกับเส้น รูปร่าง รูปทรง สีและพื้นผิวเพิ่มขึ้นก่อนการทดลอง ยกตัวอย่าง การมองเห็นรายละเอียดเกี่ยวกับเส้น การสนทนานอกเวลากิจกรรมศิลปะศึกษา ค.ช. ภัทรธรเดินมาบอกผู้วิจัยว่า “ ที่ระเบียงของห้องเรียนมีเส้นตั้งอยู่เต็มเลย ” ค.ช.นพรุจ บอกว่า “ ต้นมะพร้าวมีใบเป็นเส้น ๆ ” หรือหลังจากการมองรูปร่างของเมฆ “ ค.ช.สุรเชษฐ์ บอกครูว่า ” ก่อนเมฆที่บ้านมองดูแล้วคล้าย โดโนเสาร์เจ้าคอยาว “ จากที่กล่าวมาแสดงว่าหลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ ช่วยให้เด็กเกิด การรับรู้ที่มีจากธรรมชาติและสิ่งรอบตัวเพิ่มขึ้น กิจกรรมที่จัดในโปรแกรมฯ ช่วยส่งเสริมให้เกิด การรับรู้ต่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับที่ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้กล่าวว่า เมื่อการ สร้างสรรค์ศิลปะกระตุ้นคุณภาพของรูปร่าง รูปทรง มวล ปริมาตร รวมทั้งพื้นผิวของสิ่งต่าง ๆ ตามวิถีทางศิลปะ การกระตุ้นเช่นนี้นอกจากจะมีผลต่องานศิลปะอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังเกี่ยวโยง ไปถึงการรับรู้ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอีกด้วย การรับรู้สิ่งแวดล้อมจะไม่เป็นไปอย่างเลื่อนลอย เพราะจะช่วยให้เด็กมองดูสิ่งแวดล้อมอย่างจดจ่อ สังเกต ประสิทธิภาพในการรับรู้เช่นนี้ ย่อมเป็น วิถีทางที่ดีที่สุดทางหนึ่งในการเรียนรู้โลก เพราะความรู้ทั้งหลายย่อมมาจากสิ่งแวดล้อมนั่นเอง

1.2 ผลที่เกิดขึ้นกับเด็กในด้านอื่นๆ

1.2.1 การสังเกต

เด็กอนุบาลมีช่วงความสนใจในการมองระยะสั้น และเด็กแต่ละคนมีการมองเห็น ที่มีข้อแตกต่างกัน การมองเห็นรายละเอียดได้ชัดเจน ส่วนหนึ่งได้จากการสังเกต การมองเพ่ง พิจารณารายละเอียด ถ้าเด็กไม่รู้จักใช้การสังเกตสิ่งที่กำลังมอง ก็ทำให้มองเห็นรายละเอียดได้ ไม่ครบถ้วน การทดลองในช่วงแรก เมื่อเด็กร่วมกิจกรรม ความสามารถในการบอก รายละเอียดของภาพมีไม่มากนัก เด็กมองดูภาพโดยไม่ใช้การสังเกตและบอกรายละเอียด สิ่งที่มองเห็นได้ง่ายๆ โดยไม่ได้เพ่งพิจารณา เด็กส่วนใหญ่สามารถบอกรายละเอียดถึงสิ่งที่ มองเห็นเป็นสิ่งเดียวกัน บริเวณเดียวกัน ผู้วิจัยร่วมกับเด็กสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการบอก รายละเอียดในภาพ โดยจะต้องบอกรายละเอียดไม่ซ้ำกับที่เพื่อนบอกมาแล้ว ทำให้เด็กสนใจ รายละเอียดในภาพใช้สายตาเพื่อการสังเกตมากขึ้นตามลำดับ เด็กสามารถบอกรายละเอียดได้ แตกต่างกันอย่างมากขึ้นและพยายามใช้สายตาเพื่อการสังเกตคุณภาพได้ทั่วบริเวณภาพ นอกจากนั้น ในขั้นกิจกรรมการสังเกตพื้นผิวต่างๆ เด็กมีความสนใจและพยายามบอกพื้นผิวที่ได้สัมผัสจริง และสังเกตรายละเอียดพื้นผิวที่เด็กสร้างขึ้นในผลงานศิลปะของเด็กเอง ทั้งยังใช้การสังเกตใน การบอกพื้นผิวของสิ่งต่างๆรอบตัว ที่มีจากการมองเห็นและการสัมผัส ยกตัวอย่าง ค.ช. อภิวิธ ได้สังเกตเปลือกของต้นไม้ โดยการสัมผัสและการมองดูลักษณะพื้นผิวเรียบและ ขรุขระ เปรียบ เทียบความแตกต่างของพื้นผิวนั้นๆ ทั้งขรุขระและเรียบ แล้วสรุปความแตกต่าง จากนั้นช่วง กิจกรรมศิลปะปฏิบัติเมื่อเด็กสร้างผลงานศิลปะกิจกรรมพิมพ์ภาพมันฝรั่ง จากมันฝรั่งที่สร้างพื้น ผิวลักษณะต่างๆ หลังจากกิจกรรม เด็กสนทนาบอกรายละเอียดในภาพงานศิลปะที่สร้างขึ้น เด็กชายอภิวิธ สามารถบอกได้ว่าบริเวณใดบ้างในผลงานศิลปะ ที่ดูแล้วขรุขระ ขรุขระมากกว่า

หรือเรียกว่า โดยไม่ได้สัมผัสบริเวณพื้นผิวจากมันฝรั่งที่เป็นแม่พิมพ์ แต่ใช้วิธีการสังเกตทาง การมองเห็นซึ่งสอดคล้องกับวีรณ ตั้งเจริญ (2539) กล่าวถึงการมองเห็นภาพของเด็กว่าแต่ละคน ที่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ยังมีข้อแตกต่างกันทางด้านการเห็นภาพแตกต่างกัน ทางด้านการรับรู้ และแตกต่างกันทางด้านความรู้สึกนึกคิด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการดูของแต่ละคนทั้งในแง่การจดจำ ประสบการณ์และการวิเคราะห์การมองเห็น ดังนั้นถ้าเด็กรู้จักใช้ทักษะ การสังเกตในการมองเห็นภาพได้ดี เด็กก็จะมองเห็นสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้ดี ทั้งทางด้าน การมองเห็นภาพ ทางด้านการรับรู้รวมทั้งทางด้านความรู้สึกนึกคิด เสาวนีย์ บุญยะฤทธิ์ (2539) กล่าว ถึงการสังเกต ย่อมพัฒนาการรับรู้ให้สูงขึ้นจากการมองอย่างผิวเผินธรรมดาไปสู่การมองอย่าง พินิจพิจารณาและการตีความหมาย เกี่ยวกับลักษณะ รูปร่าง ปริมาณ ตลอดจนความคล้ายคลึง ความแตกต่าง และความสัมพันธ์ของสิ่งที่ปรากฏได้

1.2.2 พัฒนาการด้านการพูด

จากการทดลองพบว่า หลังการทดลองใช้โปรแกรม ๔ ทั้งเด็กกลุ่มทดลอง และเด็กกลุ่มควบคุม มีคะแนนการรับรู้ทางศิลปะสูงขึ้นกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.1 นั้นแสดงให้เห็นว่าการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาส่งผลเด็กกลุ่มทดลองและเด็กกลุ่มควบคุม ได้มีพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะเช่นเดียวกันทั้งสองกลุ่ม โดยเฉพาะในกลุ่มทดลองนั้นมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการถามและการตอบรับ เป็นขั้นการจัดกิจกรรมแตกต่างไปจากกลุ่มควบคุม จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า เด็กกลุ่มทดลองมีความสนใจ กระตือรือร้น คุณภาพงานศิลปะทุกวันในช่วงการทดลอง เด็กสนใจและจะถามผู้วิจัย เช่น “วันนี้มีภาพอะไรมาให้ดู “ “วันนี้มีภาพมาให้ดูเหมือนเมื่อวานไหม “ และพบว่า การสนทนาเกี่ยวกับงานศิลปะมีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาเริ่มจากช่วงแรกของการจัดกิจกรรมการถามและตอบ การดูคุณภาพงานศิลปะและสนทนาพร้อมกัน

ยกตัวอย่าง ด.ช. ชวิต ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือตอบคำถามเมื่อผู้วิจัยถามในชั้นเรียน แต่ให้ความสนใจฟังและดูรายละเอียดตามที่เพื่อนสนทนาโต้ตอบกัน ในช่วงหลังของการทดลอง ด.ช. ชวิต มีความกล้าแสดงออกและแสดงความคิดเห็นเพิ่มขึ้น สามารถร่วมสนทนากับเพื่อน บอกรายละเอียดที่มีในภาพที่ตนมองเห็น สอดคล้องกับที่ดิซออนและชาร์เมอร์ส (Dixon and Chalmers, 1990)กล่าวถึงการใช้คำศัพท์ทางศิลปะของเด็กว่าเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นการให้โอกาสกับเด็กบางคนที่ไม่รู้จักใช้คำพูดเพื่อตอบโต้หรืออธิบายงานของตนเองและงานของผู้อื่น ช่วงแรกเด็กอาจจะไม่กล้าแต่ถ้ามีโอกาสได้พูดบ่อยเด็กก็จะเริ่มเปลี่ยนเป็นการรู้จักพูดโต้แย้งด้วยเหตุผล นอกจากนั้นการสนทนาเกี่ยวกับงานศิลปะมีส่วนช่วยให้เด็กรู้จักการใช้คำพูดเกี่ยวกับศัพท์ศิลปะ ยกตัวอย่าง ก่อนการทดลอง ด.ช. สุรเชษฐ์ดูภาพที่มีดอกไม้ เด็กบอก สีของดอกไม้ว่า มองคล้ายสีม่วงและคล้ายสีน้ำเงิน หลังการทดลองเด็กสามารถบอกสีของดอกไม้ว่าดอกไม้สีน้ำเงินแกมม่วง รายละเอียดที่เกี่ยวกับองค์ประกอบพื้นฐานของศิลปะ ทำให้เด็กได้รู้จักการใช้คำพูดเกี่ยวกับศัพท์ศิลปะ ที่มีในกิจกรรมหรือจากภาพที่เด็กมองเห็น นอกจากนั้น ดักลาส และสวาทซ์ (Douglas and Schwartz, 1969) กล่าวถึงประโยชน์ของการให้เด็กสังเกต

และการพูดเกี่ยวกับงานศิลปะ นอกจากจะช่วยให้เด็กเกิดความสนใจ เกิดความชื่นชมในงานศิลปะแล้วยังมีส่วนช่วยในการพัฒนาปรับปรุงงานศิลปะของเด็กและการพัฒนาการทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาทางศิลปะ และรู้จักใช้คำศัพท์ได้ด้วย

1.2.3 พัฒนาการด้านศิลปะ

การทดลองในช่วงกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ เป็นช่วงกิจกรรมที่เด็กแต่ละคนจะสนใจมาก เพราะเด็กได้มีโอกาสแสดงออกทางศิลปะและสร้างผลงานศิลปะของตนเอง เด็กที่สร้างผลงานศิลปะด้วยความตั้งใจจะเริ่มสังเกตรูปร่างต่าง ๆ รอบตัว รวมไปถึงรูปร่างต่าง ๆ ในผลงานศิลปะ รู้จักคุยเกี่ยวกับผลงานศิลปะและตั้งชื่อภาพที่ตั้งใจสร้างขึ้น ผู้วิจัยกระตุ้นความสนใจในการมองรายละเอียดในผลงานศิลปะเป็นการช่วยในการมองรายละเอียดต่าง ๆ และปรับปรุงของตนเองได้ดีขึ้น สอดคล้องกับพีระพงศ์ กุลพิศาล (2538) กล่าวว่า ผู้ใหญ่จะต้องคอยกระตุ้นเสริมเติมให้เด็ก เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการมองของเขาให้มากยิ่งขึ้นอีก ถ้าสามารถทำได้จะทำให้การแสดงออกทางศิลปะของเขาพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงต่อไปรวดเร็วกว่าปล่อยให้ไปเองโดยธรรมชาติ และกล่าวเสริมถึง พัฒนาการทางศิลปะของเด็ก มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางการรับรู้ของเขา ผลงานศิลปะของเด็กนั้นเป็นผลจากการความสามารถในการรับรู้ของเขา และสำหรับเด็ก 2 - 4 ขวบจะถ่ายทอดการรับรู้ออกเป็นเส้นอยู่ระยะหนึ่ง จนถึง 5 ขวบ เด็กจะเริ่มสนใจเรื่องการระบายสีเพิ่มขึ้น

1.2.4 การทำงานร่วมกัน

จากการทดลองพบว่าขั้นกิจกรรมการมองการเห็นการสังเกตและสัมผัส ส่วนใหญ่เป็นการเน้นให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงโดยทำงานแบบร่วมมือเป็นกลุ่ม ทำงานร่วมกันของเด็กทำให้เด็กที่ทำงานกลุ่มเดียวกันรู้จักบทบาทของตนเองในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น เมื่อเพื่อนหนึ่งคนวาดแล้วอีกคนหนึ่งก็จะช่วยระบายสี หรือถ้าสิ่งของในกลุ่ม เช่น พู่กัน ปากกาปลายปากกาสักหลอด มีจำนวนจำกัด ก็จะช่วยกันโดยตกลงให้คนหนึ่งถือแผ่นกระดาษ แล้วเพื่อนอีกคนระบายสี ไม่แย่งกันแต่จะช่วยเหลือกัน และรู้จักรอคอยผู้อื่นมากขึ้น

2.2.2 การชื่นชมธรรมชาติ

การพาเด็กทัศนศึกษานอกห้องเรียน เพื่อสังเกตธรรมชาติ และสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เป็นการส่งเสริมการรับรู้สิ่งแวดล้อมได้ดียิ่งและมีคุณค่าต่อประสบการณ์ของเด็ก เพราะทำให้เด็กได้สัมผัสสิ่งที่เป็นของจริง เช่น ปุยเมฆบนท้องฟ้า ใบไม้ที่มีรูปร่างลักษณะแตกต่างกัน สีของใบไม้ที่มีทั้งสีเข้มสีอ่อน สีของดอกไม้ต่าง ๆ การได้ลูบสัมผัสผิวของต้นไม้ เป็นต้น เด็กบางคนได้ข้อสังเกตจากธรรมชาติที่ เช่น ด.ช.ธรรมชาติ บอกกับผู้วิจัยว่า ทำไมผิวของต้นไม้ไม่เหมือนกัน แต่มีใบคล้ายกัน เด็กหญิงพิรภาพอกกับผู้วิจัยเกี่ยวกับใบไม้เพียงผลิใบอ่อน “ชอบสีเขียวของใบไม้สีเขียวสวยดี” การทัศนศึกษานอกห้องเรียนเพื่อสังเกตธรรมชาติและสิ่งต่าง ๆ รอบตัวมีความสำคัญ

ดั่งที่เมย์เอสตี (Mayesty Mary, 1986) กล่าวสนับสนุนว่า การทัศนศึกษา นอกห้องเรียน เป็นแนวทางที่แนะนำให้เด็กรู้จักโลกรอบตัวได้กว้างขวางขึ้นได้ด้วยประสบการณ์

ของตัวเองและที่ไม่สามารถนำมาจัดให้ในชั้นเรียนได้ เด็กได้พบกับสิ่งใหม่ที่เป็นวัตถุจริง และเหตุการณ์ต่างๆ ทักษะศึกษานอกห้องเรียนช่วยขยายมโนทัศน์การเรียนรู้เกี่ยวกับ สี รูป ร่าง ขนาด กลิ่น เสียง พื้นผิว และ เคาว์ลิง (Dowling, 1978 อ้างถึงใน สุวรรณิ ขอบรูป, 2540) กล่าวถึงการศึกษานอกห้องเรียนว่า เด็กจะมีความรู้สึกจรรโลงใจ เขาตระหนักถึงความงามของธรรมชาติและเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กเป็นนักสังเกต

ข้อเสนอแนะในการนำการวิจัยไปใช้

1. ควรส่งเสริมกิจกรรมการสนทนาเกี่ยวกับภาพงานศิลปะในระดับอนุบาล สำหรับประเทศไทยยังไม่ให้ความสำคัญเรื่องนี้มากนัก แต่สำหรับในต่างประเทศแล้วพบว่า มีงานวิจัยการสนทนาเกี่ยวกับภาพงานศิลปะในระดับอนุบาลอย่างกว้างขวาง เพราะว่าการจัดการศึกษาในระดับพื้นฐาน เช่น ระดับอนุบาลหรือประถมศึกษา ยังไม่มีการเรียนศิลปะศึกษาด้วยการสนทนาเกี่ยวกับผลงานศิลปะ ทำให้ในเมื่อไปเรียนศิลปะวิจารณ์ในระดับสูงแล้วใช้ระยะเวลาในการฝึกฝน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการสนทนาเกี่ยวกับภาพงานศิลปะในระดับอนุบาล เท่ากับเป็นการวางพื้นฐานการเรียนศิลปะศึกษาในระดับสูง

2. การส่งเสริมให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับภาพงานศิลปะ เช่น การพาเด็กทัศนศึกษาดูงานนิทรรศการศิลปะ เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ศิลปะ หอศิลป์แห่งชาติ หรือมีการจัดนิทรรศการศิลปะระดับอนุบาลในโรงเรียน การเชิญศิลปินที่ทำงานเกี่ยวข้องกับศิลปะมาโรงเรียนเพื่อมาพบปะพูดคุยกับเด็ก อธิบายเกี่ยวกับการสร้างงานศิลปะให้เด็กดู ถ้าเป็นไปได้ การพาเด็กเยี่ยมชมที่ทำงานหรือสตูดิโอของศิลปิน ได้เห็นการทำงาน การสร้างงานของศิลปิน จะทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าเกี่ยวกับภาพงานศิลปะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยศึกษาเพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ทางศิลปะในเด็กวัยอนุบาลที่มีสิ่งแวดล้อมต่างกัน เช่น ในต่างจังหวัดและกรุงเทพ
2. การวิจัยศึกษาเพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ทางศิลปะในเด็กวัยอนุบาลชายและหญิง